

Pál Gábor

Tanárt verni tilos!

Egy közéleti vita szintjeiről, tanulságairól és etnikai vonulatáról

2008 márciusában nyilvánosságra került egy mobiltelefonnal rögzített videofelvétel, amely egy középiskolai fizikaórán történt atrocitást örökített meg. A kissé elmosódott képsorokon egy tizenéves diák az egész osztály előtt hecceli, fenyegeti és bántalmazza érezhetően megszeppent tanárát. Az ügy az év egyik legkomolyabb belföldi médiabotrányává dagadt.

Az eset több szempontból, több lényegi mozzanatát tekintve is alkalmas volt arra, hogy botránykővé váljon. Egyrészt a diák tette egyértelműen sértette a társadalmi normákat, áthágta a morális elvárásokat, az elfogadott viselkedési mintákat. Másrészt, bár a történeteknek sem a szexualitáshoz, sem a pénzhez nem volt köze, az ügy erősen kapcsolódott a bulvárműfajok, a pletykák és botrányok harmadik jellegzetes témájához, a hatalom kérdéséhez. Harmadrészt a felvételen látható, hallható eseményt éppen szereplőinek és helyszínének hétköznapisága tette figyelemre méltóvá, rendkívülivé, megbotránkoztatóvá. A felvétel (illetve annak találása) ugyanis azt sugallta, hogy ez végső soron bárkivel, bárki családjában, bárki környezetében megeshet. Negyedrészt az esetet könnyen, sőt kézenfekvő módon lehetett érzelmekkel erősen átítatott, drámai történetté formálni. Ez a – több fórumon dominánssá vált – tárgyalásmód aztán nem csupán lehetővé tette, de valósággal megkívánta a bevonódást, az azonosulást, a szereplők helyzetének átélését, valósággal felhívott a határozott morális és emocionális pozíció elfoglalására. A történetek ugyanakkor nem csupán széles körű felháborodást váltottak ki, hanem kiterjedt vitát is eredményeztek.

A hazai nyilvánosságot 2008 márciusának utolsó hetében szinte teljesen eluraló polémia nem csupán azért érdekes számunkra, mert lefolyásában jól kimutathatóak bizonyos botránykeletkezési és botránygörgetési szabályszerűségek. Az esetet körbeszövő diskurzus ennél jóval rétegzettebb és gazdagabb volt. Oktatásügyi kérdések, pártpolitikai és ideológiai állásfoglalások, a közhangulatra és közállapotokra vonatkozó diagnózisok éppen úgy fontos szerepet kaptak benne, mint az ifjúság körében tapasztalható attitűdökkel és a cigányság integrációjával kapcsolatos eszmefuttatások. *Az ügy voltaképp rendszerszintű társadalmi problémákat jelenített meg*

szimbolikus-sűrített formában. A konkrét eset vitatása ilyen módon önmagán túlmutató jelentőségre tett szert: általánosabb kérdésvetésekre kapcsolódott, szerteágazó kontextusokba ágyazódott, összetettebb, nehezebben megragadható jelenségek tárgyalásához képezett – a megszólalók többsége számára járható – terepet.

A polémia kezdettől fogva több szinten folyt: egyrészt a konkrét eseményről, másrészt az egyre inkább „elszaporodó tanárverésekről” általában, harmadrészt arról, hogy milyen átfogóbb társadalmi és politikai problémák húzódnak meg az iskolai erőszak eme sajátos, mind a tanárok „nevelő célzatú” pofonjaitól, mind a diákok egymás közti verekedéseitől minőségileg különböző válfajának hátterében. Az eseti szint, a több eset összekapcsolásából kirajzolódó folyamatszint, és a strukturális-kontextuális magyarázó tényezők szintje gyakorta az egyes megszólalásokban is egyszerre, egymásba fonódva volt jelen.

Mi történt valójában?

A vita eseti szintjét egyfelől a „Mi történt valójában?” kérdés határozta meg. A felvétel ugyanis, szemben azzal, amit egy audiovizuális dokumentumról gondolhatnánk, korántsem az eseményeket objektíven, mindenki számára egyértelműen, a maguk pőre mivoltában bemutató valóságlenyomatként funkcionált a diskurzusban, hanem meglehetősen eltérő olvasatok és értelmezések terepévé vált. A vita résztvevői nem ugyanúgy sorolták be és ítélték meg a történeteket, sőt voltaképp (ideologikus álláspontjuknak, prekoncepcióiknak megfelelően) nem is ugyanazt látták a képkockákon. Bár az eset „tanárverési” ügyként híresült el, a kirobbanó polémiaiban épp az vált az egyik vitaponttá, hogy L. Zoltán, az Erdélyi utcai Általános Iskola és Gimnázium kilencedik osztályos

tanulója tényleg megverte-e a fizikatanárát, Hadnagy András.

A történetekkel kapcsolatban két, meglehetősen sarkos, egymással homlokegyenest szemben álló álláspont körvonalazódott. Az egyik szerint az oktatási intézményben súlyos és erőszakos cselekmény, „brutális tanárverés” történt. Ez az interpretáció leginkább a *Blikk* és a *Kuruc.info* első beszámolóiban köszönt vissza, illetve a *Magyar Nemzet* témába vágó cikkeit és tudósításait jellemezte.¹ A másik, ennek szögesen ellentmondó véleményt az Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapítvány munkatársai (köztük Mohácsi Erzsébet) fogalmazták meg. Szerintük, mint az a felvételen is jól látható, L. Zoltán csupán „szemtelenkedett”, ám nem verte meg a tanárát.² Hasonlóan foglalt állást Süveges Éva, az iskola igazgatója is, aki szerint a diák csupán osztálytársai előtt „produkálta magát”. A kialakult vita sajátos vonása, hogy a hozzászólók jelentős része valahol a két pólus között pozicionálta magát: a néhol óvatos, néhol homályos megfogalmazásokban ritkán találkozunk valóban következetes és egyértelmű minősítésekkel. Talán a rossz minőségű felvétel szemcsés és torz képkockái, talán a sértett meglehetősen ellentmondásos nyilatkozatai bizonytalanították el a megszólalókat. (Hadnagy András a *Blikk*nek azt mondta, hogy „Zolika” már a nyilvánosságra került esetet megelőzően is rendszeresen zaklatta, „terrorizálta”, sőt egyszer az iskola folyosóján neki esett, és „pofozni kezdte”. A *Bors*nak és a *Tv2*-nek viszont úgy nyilatkozott, hogy a diák „alig ért hozzá”, vagyis „ténylegesen” sem most, sem korábban nem verte meg.)³ Mindenesetre tény, hogy több helyütt a „tanárverésnél” valamivel tágabb és áttételesebb értelmű „tanárbántalmazás” kifejezés szerepelt, másutt pedig a fizikai erőszak mozzanatát már nem is szükségképpen tartalmazó „tanármegalázás” elnevezés jelent meg.

A vita eseti szintjét másfelől – a tényleges történelekről kialakított álláspontok különbségén túlmenően – az ügy mozgatórugóival, magyarázó elveivel kapcsolatos véleményütközések képezték. A polémia résztvevői ugyanis az eset igencsak eltérő dimenzióit, vonulatait, mozzanatait domborították ki, tekintették lényegesnek. A konkrét történet és cikkek, interjúk és kommentárok többségében három főbb értelmezési keretbe illesztve jelent meg: lejáratai ügyként, szakmai-oktatáspolitikai ügyként és cigányügyként.

Az első változatot leginkább az intézményt működtető kerületi önkormányzat oktatási ügyekért felelős alpolgármestere, Kocsis Máté, illetve (kisebb részt) az iskola igazgatónője képviselte a vita során. E szerint az interpretáció szerint az amúgy elítélendő eset azért tett szert valós súlyát jóval meghaladó jelentőségre, azért vált komoly médiaérdeklődéssel kísért „ügygé”, mert voltak, akiknek érdekében állt az intézmény rossz színben való feltüntetése. Süve-

ges Éva csupán utalásokat tett arra, hogy vélhetően „valakik az iskolából” irányították a videó nyilvánosságra kerülését,⁴ a fideszes önkormányzati politikus azonban – a botrány kiobbantásában érdekelt személyeket némileg másutt keresve – konkrét neveket is említett. Kocsis többször is aláhúzta, hogy a Magyar Önkormányzatok Szövetségét vezető, és az eset kapcsán feltűnően sokat nyilatkozó Gémesi György testvére, Gémesi Zoltán, egy ideig az Erdélyi utcai Iskolában tanított, jelenleg pedig perben áll az intézménnyel.⁵

Bár a lejáratai célpontjaként önmagát nevezte meg, végső soron hasonló magyarázattal állt elő a sértett is. A fizikatanár azt nyilatkozta, hogy „három ember állt az egész mögött”, akik a botrány kiobbantásával az ő „ellehetetlenítésére” törekedtek.⁶

A megszólalók többsége ugyanakkor ettől a verziótól meglehetősen eltérő módon értelmezte a történeteket: az esetet elsősorban az oktatással kapcsolatos szaktevékenység valamilyen szintjén jelentkező elégtelenségekkel hozta összefüggésbe. Az ide sorolható és voltaképp azonos logika mentén szerveződő magyarázatok a tanár, az iskola vezetése, az iskolát fenntartó és üzemeltető önkormányzat, illetve a jogalkotó által elkövetett, vélelmezett szakmai hibákat állították középpontba (hol kizárólag egy szereplő felelősségére koncentrálva, hol több szereplő együttes felelősségét hangoztatva). A vita során szóba került, hogy Hadnagy András nem rendelkezik elegendő tanári tapasztalattal, és nem tud fegyelmezni, sőt az is felmerült, hogy rendszeresen ittasan járt be az órákra.⁷ Szóba került, hogy az iskola vezetése már korábban tudomást szerzett az egyre gyakoribbá váló és egyre jobban elfajuló rendbontásokról, ám nem tett semmit munkatársuk megvédése érdekében, nem indított fegyelmi eljárást a diákokkal szemben, sőt az intézmény igazgatónője az eset nyilvánosságra kerülését követően sem állt ki kollégája mellett. Az intézményt fenntartó önkormányzatot is elsősorban tétlenségéért, a gyors és hatékony intézkedés elmulasztása miatt kárhoztatták. A legtöbb kritika mindazonáltal a jogszabályi környezetet érte. A megszólalások igen hangsúlyos, mondhatni központi eleme volt a hatályos közoktatási törvény, illetve az abban kifejeződő oktatáspolitikai elképzelések erőteljes bírálata. A vita résztvevőinek jó része aláhúzta, hogy az érvényben levő szabályozás az alapvetően elhibázott, a diákjogokat túlhangsúlyozó és a tanárok pozícióját gyengítő szakmai koncepció eredménye. Mint ilyen, jelenlegi formájában teljességgel alkalmazatlan arra, hogy a hasonló atrocitásoktól megóvja a pedagógusokat, ahogyan arra is, hogy kezelésükre megfelelő eszközöket biztosítson számukra.

A vita eseti szintjén fontos szerephez jutó harmadik értelmezési keret a történetek etnikai vonulatát domborította ki. Bár a legtöbb orgánus tartózkodott a „tanárverő” diák származására vonatkozó kijelentésektől, az eset cigányügyként való interpretációja

így is megjelent a diskurzusban. Egyrészt az ügy bizonyos mozzanatainak mégoly semleges említése is meglehetősen könnyen megfejthető utalásokat hordozott a történetek etnikai dimenziójával kapcsolatban. A médiumok többsége ugyanis beszámolt arról, hogy az iskola a nyolcadik kerületben van, az intézményben deszegregált/integrált oktatás folyik, valamint hogy nagy számban járnak oda hátrányos helyzetű, illetve sajátos nevelési igényű gyerekek. Sőt bizonyos orgánumban az is felvetődött, hogy a tanár korábban „fajgyűlölő” megjegyzéseket tett a diákokra.⁸ Ezek az információk viszont a roma identitás hazai közbeszédben bevett kódjait tartalmazták. Akik akarták, azok tehát pusztán ezen részletek alapján is levonhatták az érintettek származására vonatkozó következtetést.

Ugyanakkor egyes fórumok – főként az akkortájt egyre olvasottabbá váló szélsőjobboldali hírportál, a Kuruc.info – szinte kizárólag az etnikai dimenziót hangsúlyozták, és a diák származását nyomatékosító durva minősítésekkel nem spórolva kizárólag ezt a tényezőt állították be az eset „lényegét” képező mozzanatként. A Kuruc.infón L. Zoltán „cigóként”, „tanárverő purdéként”, „réti négerként”, „retkesként”, „orkként” került említésre. Hovatartozásának további egyértelműsítése céljából a portál munkatársai fényképeket közöltek a diákról, és azokat olyan megjegyzésekkel látták el, amelyek a kelletténél talán néhány árnyalattal „fehérebbnek” látszó arcbőrt a – közösségi oldalakról átvett – fotók túlexponáltságából vezették le. A Kuruc.info, illetve a hasonló szellemiségű orgánumban azt is beleszórták kommentárjaikba, hogy a média nagyobbik része tudatosan, tervszerűen, sőt vélhetően felsőbb utasításra elhallgatja az ügy legfontosabb részleteit, mindenekelőtt az eset etnikai vonatkozásait. Többek közt ilyen célzatos, „fajvédő csúsztatásként” interpretálták, hogy a legtöbb híradás „gimnáziumként” és nem „esti tagozatos gimnáziumként” emlegette az atrocitás helyszínéül szolgáló intézményt. A szélsőséges portálon publikálók szerint ez a manőver (is) arra irányult, hogy „hadd higgye azt a jónép”, hogy az elkövető „nem cigány”, „hisz középiskolába kerülhetett”.⁹ A Kuruc.info szellemi vonzaskörzetébe tartozó megszólalók saját szerepvállalásuk kapcsán a „kimondás”, a felszínre hozás aktusát hangsúlyozták.

A történetek súlyával és a „tanárverésként” való tálalás valóságtartalmával kapcsolatos állásfoglalások, valamint az eset elhelyezésére és magyarázatára szolgáló értelmezési keretek változatos formákban keveredtek, variálódtak és szóródtak a diskurzusban. Az igazgatónő által képviselt verzió szerint nem történt tanárverés, és az ügy elsősorban lejáratási ügy (bár a fizikatanár is komoly szakmai hibákat követett el). Az ügyben megszólalók többsége azonban, így Gémesi György, a MÖSZ vezetője, Kerpen Gábor, a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezetének elnöke, továbbá számos publicista és vé-

leményformáló azon változat mellett kötelezte el magát, miszerint tanárverés történt, és az eset az elhibázott, a fegyelmezést lehetetlenné tevő oktatáspolitikai koncepció keresztülerőszakolása nyomán előállt helyzet következménye, vagyis elsősorban szakmai-oktatáspolitikai ügy. A Kuruc.info, illetve több más, magát „nemzeti radikálisként” jellemző orgánumban verziója szerint erőszakos bűncselekmény, tényleges tanárverés történt, és az eset elsősorban az elkövető származásával magyarázható, vagyis cigányügy. Sajátos álláspontra helyezkedett Mohácsi Erzsébet, az EHHGY vezetője, aki úgy vélte, hogy tanárverés ugyan nem történt, az eset azonban valahol mégis cigányügy, hisz végső soron a cigányság helyzetéről szól. Mohácsi azt próbálta kidomborítani, hogy a történetek egy, a megvalósulás szintjén sokkal inkább szegregálnak, semmint integrálnak tekinthető,¹⁰ magatartászavaros gyerekekkel feltöltött, pénz- és szakemberhiánnyal küzdő, zömében nyugdíjas tanárokat alkalmazó, régóta bezárásra megérett iskolában került sor, ami már önmagában jól példázza a roma fiatalok életésélyeit rontó strukturális problémákat.

Veszedelemes folyamatok

A vita folyamatszintjét, vagyis a „tanárverések” jelenségével kapcsolatos polémia nem befolyásolta érdemben a történetek súlyára vonatkozó állásfoglalások eltelte. Ha nem is azonos mértékben hangsúlyozták a problémát, de mind a fizikai erőszak megtörténeke tényét elfogadó, mind az azt elvető, mind a kérdésben ingadozó megszólalók úgy vélték, hogy az eset kapcsán értelmes és legitim dolog az iskolai erőszak ezen sajátos válfajára vonatkozó felvetésekkel előhozakodni.¹¹ Voltaképp tehát aktívan senki által nem kifogásolt, hallgatólagos megegyezés született arról, hogy az ügy apropóként szolgál(hat) egy sokakat zavaró jelenség tárgyalásához – függetlenül attól, hogy az egyes hozzászólók a nyilvánosságra került atrocitást tényleges „tanárverésként”, nehezen besorolható esetként, vagy pusztán olyan pszeudoeseményként értelmezték, amely csakis a média sajátos optikáján keresztül tűnhet valóság(os)nak.

A polémia folyamatszintjét a morális pánik¹² atmoszférája uralta. Az ügy hátterében kirajzolódó tendenciára vonatkozóan jellemzően a „terjedés” tapasztalata és a kontrollvesztés képzete fogalmazódott meg. A legtöbb megszólaló kész tényként kezelte, hogy az ország iskoláiban egyre gyakoribbak a tanárverések (a kategóriába ugyanakkor a szülők által végrehajtott erőszakos tetteket is beleértve). Kerpen Gábor, a PDSZ elnöke az ügy kapcsán azt nyilatkozta, hogy „százas nagyságrendű” a tudomásukra jutott esetek száma.¹³ Gémesi György „lassan mindennaposá váló” incidensekről beszélt,¹⁴ a neves értelmiségiek és közéleti szereplők által kiadott köz-

lemény szerint pedig Magyarországon a tanárokkal szembeni erőszakos fellépés 2008-ra „majdhogynem szokványossá vált”.¹⁵ A vita résztvevőinek zöme a társadalom rendjét, kohézióját, értékeit és életmódját alapjaiban veszélyeztető folyamatként azonosította a jelenséget, és szigorú ellenintézkedéseket sürgett. A kialakult közhangulatra a döntéshozók is reagáltak: Hiller István oktatási miniszter munkacsoportot hozott létre az iskolai erőszak visszaszorítására, Szili Katalin házelnök pedig az Országgyűlés oktatási bizottságához fordult, azt szorgalmazva, hogy a testület vizsgálja meg a vonatkozó jogszabályok alkalmasságát.¹⁶

Csupán néhányan akadtak, akik igyekeztek felhívni a figyelmet a tendencia tárgyalását nagyban befolyásoló percepció problémára (miszerint pusztán abból, hogy a közelmúltban több „tanárverésnek” nevezhető eset derült ki, még nem feltétlenül következik, hogy több eset is történt), és azok is kevesen voltak, akik represszív-autoritatív megoldások helyett másfajta, alternatív kezelésmódokat javasoltak.

A tanárverésekkel kapcsolatos morális pánikreakcióknak két fő csapásirányuk volt. A leghangsúlyosabb interpretáció az oktatásban zajló „közveszélyes folyamatot” állította előtérbe. Ez az értelmezési keret egyesítette a „pedagógusszakma erkölcsi és anyagi ellehetetlenítésével”¹⁷ kapcsolatos aggodalmakat, illetve a pusztán „szabadosságot” és „felfordulást” eredményező „(bal)liberális” oktatáspolitikai kárhóztatását.¹⁸ Az ide sorolható állásfoglalások mindenekelőtt a felnövekvő generáció elégtelen szocializációjában rejlő veszélyeket domborították ki, és egy erőszakos, semmiféle korlátot nem ismerő, békés együttélésre képtelen egyénekből álló társadalom képét vetíttek előre arra az esetre, ha elmaradnának a gyors és határozott kormányzati-szakpolitikai (ellen)lépések.

A vita folyamatszintjén megjelenő másik értelmezési irány a tanárverések jelenségét etnikai dimenzióba helyezte, és egy meghatározott társadalmi csoport, a magyarországi cigányság „közismert” (vagyis sztereotip) karakterjegyeire vezette vissza. A morális pánik atmoszférája itt igen intenzív bűnbakképzéssel dúszult. Bár az előző interpretációban is viszonylag jelentős szerepet kapott a felelősök, a veszedelmes folyamatok elindítóiként azonosított pártpolitikai szereplők megnevezése, ez utóbbi megközelítés tulajdonképpen már nem is a jelenségben rejlő, sokkal inkább az azzal összekapcsolt csoport által hordozott fenyegetésre fókuszált. A „nemzeti radikális” fórumokon megjelent írások szerint a tanárverés lényegében nem más, mint a „cigánybűnözés” egyik formája. Elkövetői az elmaradott és renitens kisebbség soráiból, sértettjei az ország békés és törvénytisztelő többségéből kerülnek ki. A Kuruc.info kommentátora vitathatatlan tényként szögezte le, hogy „szinte száz százalékban kolompárék vernek vagy lincselnek tanárt”. Szarkasztikusan hozzátette: senki sem ismer olyan „magyar népszokást”, hogy

„a drága apuka és anyuka, no meg a 40 fős rokonság tanárt ütni és fenyegetni jár a suliba”.¹⁹

E szerint az értelmezés szerint minden nyilvánosságra került eset egyértelmű megnyilvánulása, sőt ékes bizonyítéka annak, hogy a cigányság a jogalkotók és a jogalkalmazók tétlenségén (vagy épp cinkos, felbújtó magatartásán) felbátorodva egyre fokozódó veszélyt jelent a magyarságra. Csupán az adott ügyek (így az Erdélyi utcai Iskolában történtek) félrevezető médiatálalása mossa össze a tetttest az áldozattal, azt sugallva, mintha „a magyar iskolások körében is általánossá vált volna a tanárverés”, és fedí/bagatellizálja el ez által az ország békés többségére leselkedő fenyegetést.

A tanárverésekkel kapcsolatos morális pánikreakciókra még két, inkább egyedi, semmint jellemző példát találni a vitában. Az egyik felvetés a fiatalok által elkövetett bűncselekmények növekvő számával kapcsolta össze az eseteket.²⁰ A másik interpretáció a közállapotokkal és az ellenzék által alkalmazott, erkölcsi, illem- és jogszabályokat egyaránt áthágó politizálással állította párhuzamba a jelenséget, mondván, hogy ott, ahol kordont lehet bontani és rendőröket lehet verni, vajon mi tartana bárkit is vissza a tanárok inzultálásától.²¹

Valami elveszett

Ezzel el is érkeztünk a történetek általános, átfogó magyarázatával kapcsolatos vitaszinthez. A legtöbb hozzászólásban ugyanis tetten érhető volt a megállapításoknak a konkrét ügy részleteitől már erősen elvonatkoztatott, de még az esetek egymásutánjából kirajzolódó tendencia értelmezésén is túlmutató síkja. A vita ezen szintjén a tágabb társadalmi és politikai környezettel, a tanárverések jelenségét beágyazó strukturális-kontextuális tényezőkkel kapcsolatos állásfoglalások jelentek meg. Talán meglepő, talán magától értetődő módon ezek a felvetések szemléletüket, illetve alaplogikájukat tekintve lényegesen nem különböztek egymástól: eltérő hangsúlyokkal ugyan, de egyaránt egy értékválságba jutott, normahiánnyal küzdő társadalom képet vázoltak fel.

A vita harmadik szintjén tehát egy meglehetősen egységes és vélhetően a közösség aktuális önértelmezésébe is erősen beépült anómiadiskurzus mutatkozott meg. Az értékvesztés, a normahiány közös érzülete persze összefonódott a bizonyos értékek iránti féltő aggodalommal. Az Erdélyi utcai „tanárverés” körüli polémiaiban legintenzívebben a tekintélytiszteléssel és az engedelmességgel kapcsolatos nosztalgia jelentkezett; a megszólalók legtöbbször e két norma „eltűnése” felett kezdtek borongani, és leggyakrabban ezekkel kapcsolatban fogalmazták meg a „visszaállítás” vágyát. Az értelmezésekben ugyanakkor számos utalás történt a szabálykövetés, a jogtisztélet, a kötelességtudat, az érett konfliktus-

kezelés, az empátia és a türelem normáinak általánosan jellemző, a közéletben és a magánéletben egyaránt tetten érhető, kínzó hiányára is. A megszólalók e feltételezett értékvesztést meglehetősen változatos, ám nem túl kifejtett formákban vezették vissza meghatározott történeti, gazdasági, kulturális és politikai tényezőkre.

Az ügy üzenete

Kanyarodjunk vissza a gondolatmenet elején leírtakhoz! Megállapítható, hogy bár a nyilvánosságra került eset a hozzászólók zöme számára „botrányosnak” minősült, és a normasértés tényét senki sem vitatta, azzal kapcsolatban, hogy az Erdélyi utcai incidens során milyen norma sérült (illetve hogy a tanárverés mint jelenség milyen normák sérülését jelzi és eredményezi), már korántsem volt teljes az egyetértés.

A leghangsúlyosabb felfogás szerint az esetet (illetve a hasonló ügyeket) az teszi felháborítóvá és elfogadhatatlanná, hogy egy diák emelt kezét egy tanárra. Vagyis az ügy minden lehetséges dimenzióját kibontva: egy kiskorú egy felnőttre, egy magán-személy egy intézmény képviselőjére, egy alárendelt a hierarchiában fölötte állóra, mindenképpen olyasvalakire, akinek tisztelettel és engedelmisséggel tartozna. Az eset kapcsán megjelenő másik, hangsúlyosnak mondható értelmezés szerint a történetek azért botrányosak, mert újfent megmutatták, hogy egy egész társadalmi csoport rendezkedett be a deviáns magatartásra; egy teljes etnikai kisebbség hágja át és erodálja folyamatosan, mindenféle retorzió nélkül, a többség viselkedési és együttélési normáit. A harmadik karakteres interpretáció szerint viszont az iskolai erőszak minden formája (így a diákok megverése is) botrányos, hisz önmagában, a szereplők társadalmi státuszától függetlenül elfogadhatatlan, hogy bárkit bántalmazzanak, vagy megalázzanak.²²

Az első felfogás hívei szerint tehát mindenekelőtt a „tanárverés” (felnőttverés, szülőverés, főnökverés stb.) tilalma sérült a botrányos eset(ek) során. Meglepettnek azonban felháborodásuk dacára sem tűntek – a történetek mintha csak régóta meglévő sejtéseiket és aggodalmaikat igazolták volna. A tanárverés tilalmát megalapozó normákat, a tekintélytiszteletet és az engedelmisséget ugyanis nem a közösség jelenleg uralkodó, hanem a valaha volt, illetve visszaszerezni kívánt (idealizált) moralitásának részeként tételezték. A második értelmezés szerint a nyilvánosságra került tanárverési ügyekben megint csak, mint már annyiszor, a magyarság (jelenleg még) domináns kulturális, érintkezési és jogi normáinak áthágása történt. Az idevágó érvelés igyekezett hangsúlyozni, hogy az ehhez hasonló, normaszegő magatartás a megfelelő szankciók hiányában kezd egyre jobban elterjedni, tömegessé válni, és helyenként már

a többség körében is kezdi kiszorítani, felváltani a magyarságra jellemző, uralkodó moralitást. A harmadik interpretáció szerint az általános erőszakmentesség normája sérült – ami viszont pusztán a magyar társadalom vágyott, és nem valóban követett moralitásának képezi részét.

A történetek normasértésként való értelmezése szorosan összekapcsolódott a hatalom kérdésével. Az eset a megszólalók zöme számára végső soron egy – az általános értékválságban gyökeredző – hatalmi konfliktust jelenített meg, és egyúttal fenyegető üzenetet hordozott a hatalmi viszonyok alakulásával kapcsolatban. A leghangsúlyosabb felfogást vallók az autoritásként és hierarchiaként értelmezett hatalom elleni nyílt támadásnak tekintették L. Zoltán viselkedését, a „tanárverés” jelenségének hátterében pedig a társadalom tekintélystruktúráinak, alá- és fölérendeltségi viszonyainak meggyengülését, sőt fölborulását azonosították. A másik, szintén hangsúlyos interpretáció hívei inkább a dominanciáért vetélkedő csoportok kérdését látták a történetekben. A szélsőjobboldali megszólalók az Erdélyi utcai incidensben, illetve az elszaporodó „tanárverési” esetekben a magyarság szisztematikussá váló megfélemlítésének, kizsákmányolásának és elnyomásának újabb bizonyítékát, illetve a cigányság fokozatos térnyerésének, egyre előnyösebb pozícióinak, a társadalmi élet különböző szinterein párhuzamosan zajló hatalomátvételének újabb jelét fedezték fel. Olvasatukban tehát a történetek fő üzenete a normasértő, erőszakos kisebbség (relatív) fölénybe kerülése, a normakövető, békés többség fölé kerekedése, vagyis a társadalmi csoportok „dominanciaviszonyainak” megváltozása volt. A magukat „magyar érzelműként” aposztrofáló kommentátorok természetesen azt sem mulasztották el megjegyezni, hogy mindez a cigánysággal szoros érdekszövetségben álló „másik kisebbség” reprezentánsainak, elitcsoportjainak és politikai szervezeteinek hathatós támogatásával ment végbe.

A 2008 tavaszán médiabotránná duzzadt eset azonban nem, vagy nem egyértelműen azért emelkedett ki a hasonló ügyek sorából, mert etnikai vonatkozása volt. A nyilvánosságban elért széles körű hatását sokkal inkább annak köszönhetette, hogy – más esetektől eltérően – rendelkezésre állt egy felvétel, amely közel hozta, közvetlenebbül átélhetővé tette az atrocitást, vagyis mintegy megízleltette a nézőközönséggel a helyzet atmoszféráját, az áldozattá vált tanár zavarát, félelmét, fájdalmát. Az ügy tárgyalásában ráadásul végig megmutatkozott az akkortájt még sértetlennek és széles körűnek mondható, látens médiakonszenzus, amely a származási kérdések firtatásának kerülését, illetve legfeljebb utalások formájában való említését írta elő. Az eset éppen ebből adódóan vált jól kiaknázható erőforrássá a „nemzeti radikálisok” számára. Retorikájuk – az etnikai veszély felfestésén túlmenően – így egyszerre volt képes hangsúlyozni a származási kérdések „elhallgatá-

sával” kapcsolatos konszenzus „hazug” és kártékony mivoltát, felmutatni az e mögött meghúzódó szándékok leleplezésének gesztusát, illetve a közösség teljes körű tájékoztatása nevében részt venni a nyilvános beszéd szövetén, átlépni és feszegetni a mondhatóság határait.

- 1 A *Magyar Nemzet* kommentárjai szerint a „garázda diák” megrúgta, és tarkón ütötte tanárát, majd a katedraasztalból kitépett csaptelep száraival rávágott a fejére (*Magyar Nemzet*, 2008. március 27.).
- 2 Lásd *Népszabadság*, 2008. március 29.
- 3 Lásd *Vasárnapi Blikk*, 2008. március 23.; *Bors*, 2008. március 27.; *Tv2, Tények* 2008. március 22.
- 4 Lásd pl. *Bors*, 2008. március 26. Az igazgatónő ugyanakkor egy ízben azt is megpendítette, hogy a fizikatanár saját védelmé érdekében maga kérte a diákokat, hogy mobiltelefonjaikkal vegyék fel, mi zajlik az órákon (*Népszabadság*, 2008. március 26.).
- 5 *Bors*, 2008. március 27.
- 6 *Stop.hu*, 2008. március 26.
- 7 A diákok beszámolóira hivatkozva ezt a változatot képviselték az Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapít-

- vány munkatársai (*Népszabadság*, 2008. március 29.).
- 8 Ez utóbbit lásd *Bors*, 2008. március 26.
- 9 *Kuruc.info*, 2008. március 23.
- 10 Az Alapítvány vezetője leszögezte, hogy az intézmény általános iskolai részében tanuló diákok 99%-a roma, a hírekbe bekerült fiatal középiskolai osztályában ugyanez az arány nagyjából 70%-os, miközben a párhuzamos osztályba egyetlen roma sem jár (*Népszabadság*, 2008. március 29.).
- 11 Ez abból is adódott, hogy az Erdélyi utcai incidens címlapsztorivá válása előtti hetekben más „tanárverési” ügyek is nyilvánosságra kerültek, vagyis az eset már nem az első volt a sorban.
- 12 Lásd erről Kitzinger Dávid: „A morális pánik elmélete”, *Replika*, 2000. 40. sz., június, 23–48. o.
- 13 RTL Klub, *Reggeli Híradó*, 2008. március 25.
- 14 *Hírszerző.hu*, 2008. március 25.
- 15 *Magyar Hírlap*, 2008. március 26.
- 16 *Népszava*, 2008. március 26.
- 17 Ez a megfogalmazás a Bogár László, Gázsó Ferenc, Kulin Ferenc, Tamás Gáspár Miklós és mások által jegyzett közlemény szövegében szerepelt (*Népszabadság*, 2008. március 25.).
- 18 Lásd pl. Baranyi Károly helyzetértékelését (*Magyar Nemzet*, 2008. március 27.) vagy Révész Mária nyilatkozatát (*Magyar Hírlap*, 2008. március 26.).
- 19 *Kuruc.info*, 2008. március 25.
- 20 Lásd pl. *Napi Ász*, 2008. március 26.
- 21 Klub Rádió, *Megbeszéljük*, 2008. március 26.
- 22 Ezt az álláspontot a vita során Herczog Mária szociológus képviselte a legkövetkezőtesebben.

